

АНТРОПОНІМІЧНИЙ ПРОСТІР АНГЛІЙСЬКОЇ ПОЕЗІЇ НОНСЕНСУ

Стаття присвячена дослідженню власних імен художніх персонажів, створених уявою письменника і включених ним у текст англійської поезії нонсенсу. Автор намагається проаналізувати функціональне навантаження антропонімів у віршованих формах літератури абсурду з погляду семантики, синтактики і прагматики, визначити значимість різноаспектного аналізу функцій антропонімів для більш глибокого розкриття художніх образів твору.

Ключові слова: літературна ономастика, поетичні антропоніми, функція, експресивний потенціал.

Тема абсурду в англійській літературі має давні традиції, які сягають фольклорних джерел та дитячих віршів (Nursery Rhymes). Існує цілий художній напрям – література нонсенсу. Найвидатнішими представниками цього жанру вважають Едварда Ліра та Люїса Керола. Вихід у світ у 1846 р. "Книги нісенітниць" Едварда Ліра стало подією у культурному житті англійської нації 40 – 60 рр. XIX ст. Поезія абсурду (nonsensical poetry) набула значної популярності, надихнувши Л.Керола, сучасника Е.Ліра, на написання "Аліси у країні чудес" та "Аліси у задзеркаллі", які дослідники стали вважати великими прозовими жанрами літератури абсурду. Ці твори міцно увійшли у культурно-фонові знання носіїв англійської мови та сприяли розвитку жанру абсурду у рок-поезії 60-70 рр. XX ст. Цитати з поезії нонсенсу стали заголовками в багатьох творах англійських та американських письменників-класиків, зокрема: в оповіданні Теодора Драйзера "Will You Walk Into My Parlor" (у російському перекладі "Западня"), епістолярному романі Джин Уебстер "Daddy-Long-Legs" (у російському перекладі "Длинноногий дядюшка"), політичному романі Р.П.Уоррена "All The King's Men" ("Усе королівське військо", детективах Агати Крісті "Hickory-Dickory Death", "One. Two – Buckle My Shoe", "Crooked House" тощо.

За Ю.М.Карауловим культурологічний підхід при дослідженні мови означає виявлення різних типів мовних одиниць, насамперед тих, які у концентрованому вигляді відображають специфічний досвід нації, а саме: власні імена, поширені алюзії, культурно-історичні реалії, прецедентні тексти тощо. [5]. Власні імена відіграють дуже важливу роль в пізнанні історії, культури, мови народу іншої країни. Вони є універсальним і специфічним засобом, який дозволяє у певній мірі уявити соціальний статус, духовний світ, національні особливості того, хто дає ім'я і того, кому дають ім'я [4]. Дослідження власних імен художніх персонажів, створених уявою письменника і включених ним у текст літературно-художнього твору є новим ракурсом у дослідженні ономастики, оскільки антропоніми у мові художньої літератури мають великий експресивний потенціал і є важливим засобом структурно-семантичної організації художнього тексту. Ще не існує поки історичних розвідок, які б відображали закономірності розвитку художньої ономастики у світовій літературі, але існує ряд робіт, присвячених специфіці літературних антропонімів як елементів макроструктури цілого тексту, де актуалізуються категорії антропоцентричності, зв'язності, модальності, системності [8; 1; 5; 9]. Художні антропоніми функціонально завжди співвіднесені із текстом як цілим і з такими його аспектами як, композиція і сюжет. Антропоніми утворюють "ономастичний світ" художнього твору та творчості письменника, відіграють важливу роль у творенні тексту у плані розвитку його (тексту) синтагматики та парадигматики.

Мета цієї статті виявити функціональне навантаження антропонімів у віршованих формах літератури абсурду з погляду семантики, синтактики і прагматики, визначити значимість різноаспектного аналізу функцій антропонімів для більш глибокого розкриття художніх образів твору.

Абсурд як літературно-художній текст відрізняється двома характерними ознаками: гіперструктурованістю форми та множинністю інтерпретацій (7). Лімерики як мала віршована форма абсурду являє собою схему, кожна позиція якої може бути чітко зареєстрована. Схема може розвиватися у двох напрямках:

1. суб'єкт (стать, вік) з (місцевість N) має якісну ознаку і, яка проявляється у конкретній ситуації як і1, що викликає реакцію людей з місцевості N.
2. суб'єкт (стать, вік) з (місцевість N) здійснює поступок і,

що виявляється у конкретній ситуації як і1,
і характеризує суб'єкта з (місцевості N).

Вживання власних імен у лімериках обумовлено художнім задумом автора. Антропоніми беруть участь у творенні сюжету, виконуючи конструктивну та екзистенціальну функції (тобто функцію творення ірреального, неіснуючого світу). Оскільки мова йде про не реальну, безглузду ситуацію або подію автор вживає видумані ним самим антропоніми, часто з екзотичним звучанням (Beauchamp, Holmondeley, Tarr etc):

Said a bad little youngster named Beauchamp:

“Those jelly tarts, how shall I reachamp?

To my parents I'd go.

“But they always say “No”.

No matter how much I beseauchamp” [13, 133]

На омофонії власних і невластних імен (eight, ate, tkte-a-tkte, Tait) базується гумористичний ефект лімерика:

There was a young fellow named Tait.

Who dined with his girl at 8: 08

But I'd hate to relate

What that fellow named Tait

And his tkte-a-tkte ate at 8: 08! [13, 133 – 134].

Характерною рисою англійської культури є прагнення простих англійців поставити у центр уваги відомих у суспільстві людей, попліткувати про них у жартах [4; 220]. Такі приклади ми знаходимо у лімериках:

There's a notable family named Stein

There's Gertrude, there's Ep, and there's Ein.

Gert's prose is the bunk;

Ep's sculpture is junk;

And no one can understand Ein! [13, 125].

Цей вірш – своєрідна шарада, де мова йде про видатних людей: американського скульптора Джейкоба Епштейна, американську письменницю Гертруду Стайн (Штайн) та всесвітньовідомого вченого Альберта Ейнштейна.

Ця традиція простежується і у англійській рок-поезії:

I'm so tired, I'm feeling so upset

Although I'm so tired I'll have another cigarette

And curse Sir Walter Raleigh

(The Beatles – “I'm so tired”) [8, 88 –94].

Гумор цих рядків стає зрозумілим за умови обізнаності з історією. Вважається, що сер Уолтер Райлі, відомий мореплавець та політичний діяч, завіз тютюн в Англію.

Періодичний повтор імені створює рекурентність тексту, антропоніми виконують циклічну функцію. Як наприклад у вірші “The Quangle Wangle's Hat”. Наведемо лише два уривки з цього вірша:

On the top of the Crumpetty Tree

The Quangle Wangle sat,

But his face you could not see,

On account of his Beaver Hat

For his hat was a hundred and two feet wide,

With ribbons and bibbons on every side,

And bells, and buttons, and loops, and lace

Of the Quangle Wangle Quee

The Quangle Wangle said

To himself on the Crumpetty Tree –

“Jam, and jelly, and bread;

“Are the best of food for me!

“But the longer I live on this Crumpetty Tree

“The plainer than ever it seems to me

“That very few people come this way

“And that life on the whole is far from gay!”

Said the Quangle Wangle Quee. ... [13, 66 – 67].

Композиційну функцію виконують антропоніми у відомому вірші Едварда Ліра “Nonsense Alphabet” (у російському перекладі “Чепуховый алфавит”), де літери алфавіту позначають персоніфіковані сутності:

A tumbled down, and hurt his Arm, against a bit of wood.

B said, "My Boy, O! do not cry; it cannot do you any good!"

C said, "A cup of Coffee hot can't do you any harm."

D said, "A Doctor should be fetched, and ht would cure the arm."

E said, "An Egg heat up with milk would quickly make him well."

F said, "A Fish, if broiled, might cure, if only by the smell."

G said, "Green Gooseberry fool, the best of cures I hold."... [13, 74].

До великих віршованих форм класичного нонсенсу дослідники відносять твір Люїса Керола "The Hunting of the Snark" ("Полювання на Снарка"), який був присвячений маленькій подружці письменника – Гертруді Четавей. Присвята написана у вигляді акровірша. Перші літери вірша-оригіналу утворюють фразу "Gertrude, chat away" ("Гертруда, давай поговоримо."). Власне ім'я реально існуючої людини виводить його за межі тексту, прив'язує останній до певних хронологічних рамок. Отже, антропонім виконує тут хронологічну функцію.

Власне ім'я Снарк, вжите у заголовку, видумано самим письменником, у тексті є порожнім антропонімом-символом. Автор так і не розкриває читачу, яка істота носить це ім'я. Л.Керол обмежується одним зауваженням в кінці вірша: "He had softly and suddenly vanished away –For the Snark was a Boojum, you see" [13, 103]. Витлумачення одного невизначеного поняття через інше невизначене поняття залишає читачеві тільки гадати, яка сутність приховується за цією власною назвою:

"Как только ни толковали «Снарка»! Одни доказывали, что Снарк символизирует богатство и материальное благополучие, отмечая то весьма странное обстоятельство, что отважные мореплаватели пытались поймать его с помощью железнодорожных акций и мыла. Другие считали, что это сатира на жажду общественного продвижения. Третьи видели в «Снарке» отражение «дела Тичборна», запутанного юридического процесса, привлечшего всеобщее внимание в 1871–1874 годах. Четвертые – арктическую экспедицию на кораблях «Алерт» и «Дискавери», вышедших в 1875 году из Портсмута в поисках Северозападного прохода и возвратившихся в Англию в 1876 году. Снарк, согласно этому толкованию, символизировал Северный полюс. Пятые видели в «Снарке» аллегорию «бизнеса в целом»... Позже появились и более сложные объяснения. Философ-прагматист Ф.К.С. Шиллер видел в нем сатиру на гегелевскую идею Абсолюта. А Мартин Гарднер доказывал, что поэму легко интерпретировать экзистенциально, приводя в подтверждение выдержки из Кьеркегора и Унамуно!" [13, 17 – 18].

Імена учасників полювання (Bellman, Boots, Barrister, Broker, Banker, Beaver) є культурними домінантами, функціонують у тексті як національно-культурний компонент, який допомагає виявити особливості характеру, характерні риси англійської нації, той або інший тип мовної особистості. Так Bellman супроводжує свої викрики ударами дзвону:

"And this was to tingle his bell..." [13, 83].

"And he angrily tingled his bell..." [13, 86]

"...a furious bell,

Which the Bellman rang close..." [13, 98]

Класифікація функцій антропонімів при аналізі художніх текстів ускладнюється тим, що власне ім'я персонажу може виконувати одночасно кілька різних функцій, які так тісно бувають між собою переплетені, що часом важко провести між ними чітку межу. Загалом можна умовно поділити усі функції антропонімів літературних персонажів на наступні блоки:

1). Функції художніх антропонімів, які засновані на функції загальнонародної, реальної ономастики а). функції, що базується на використанні загальних функцій власних імен; б). функції, що стосується спеціальних ономастичних функцій.

2). Функції художніх антропонімів, що утворюються безпосередньо у тексті і тим самим створюють його (функції текстотворення).

3). Художні функції, які реалізуються у підтексті літературного твору.

Будь-які художні функції антропонімікону у літературі абсурду засновуються врешті-решт на фундаменті властивостей і потенційних можливостях власного імені як лінгвістичної категорії.

Список використаних джерел

1. Андреева Л.И. Специфика имени собственного и возможности её использования в художественном тексте: автореф. дис.на соискание ученой степени канд. филол. наук: спец.: 10.02.19. "Русский язык"/ Л.И. Андреева. – Саратов, 1995. –18 с.
2. Болотов В.И. Актуализация антропонимов в речи (на материале английского языка): автореф. дис. на соискание ученой степени канд.филол.наук: спец.:10.02.04 "Германские языки"/ В.И. Болотов. – Ленин, гос. ун-т им.А.А.Жданова. –Л., 1982. – 24 с.
3. Буркова Т. А. Функции антропонимов в немецкой художественной прозе XX в. : диссертация на соискание ученой стьепени кандидата филологических наук: спец. : 10.02.04: "Германские языки"/ Татьяна Александровна Буркова.– Уфа, 2001. – 220 с.

4. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / Владимир Ильич Карасик. – Москва: Гнозис, 2004. – 390 с.
5. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность / Юрий Николаевич Караулов. – М.: Наука, 1987. – 264 с.
6. Карпенко Ю.А. Имя собственное в художественной литературе [Текст] / Юрий Александрович Карпенко // Филологические науки. –1986. – № 4. –С. 34-40.
7. Ключев Е.В. Теория литературы абсурда / Евгений Васильевич Ключев – М.: Изд-во УРАО, 2000. – 104 с.
8. Лисица И.В. Абсурд реальный и мнимый в английской рок-поэзии 60 – 70 годов XX в. / И.В. Лисица // Образование и культура России в изменяющемся мире. – Новосибирск, 2007. – С. 88-94.
9. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми / Олена Олександрівна Селіванова. – Полтава: ”Довкілля-К“, 2008. – 712 с.
10. Фоянкова О.И. Имя собственное в художественном тексте / Ольга Игоревна Фоянкова. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1990. – 103 с.
11. Чавпецова С.В. Функции личных имен собственных в английском художественном тексте: автореф. дис. канд. филол. Наук: спец.: 10.02.04 “Германские языки” / С. В. Чавпецова. – Л.: ЛГПИ, 1989. – 15 с.
12. Lear Edward. Book of Nonsense / Edward Lear.– Режим доступа : http://www.everypoet.com/archive/poetry/Edward_Lear/
13. Topsy-Turvy World: English in Verse – Moscow: Progress, 1978. – 520 с.

Summary. The article is devoted to the investigation of literary proper names, created by the writer's imagination in English poetry of nonsense. The author deals with semantic, syntactic and pragmatic functions of proper names in poetical nonsense texts and tries to determine their relevance in creating literary images.

Key words: literary onomastics, proper names, functions, expressive potential.